

8.1.2025

EOAK/5364/2024

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Tuire Metso

TARKASTUS: MERISOTAKOULU 12.11.2024

Tarkastusajankohta

12.11.2024 klo 10.00–13.45

Osallistujat oikeusasiamiehen kansliasta

Esittelijäneuvos Kristian Holman

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Tuire Metso

Osallistujat tarkastuskohteesta

Koulun johtaja, kommodori

Oikeusupseeri, kapteeniluutnantti

Keskusteluihin osallistuivat lisäksi omaa toimialaansa koskevissa asioissa sotilaspastori, päällikkölääkärin sijainen sekä sosiaalikuraattori. Lisäksi tarkastuksella tavattiin merisotilastoimikunnan edustajat.

1 TARKASTUKSEN TOIMITTAMISESTA

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain (197/2002) mukaisesti oikeusasiamies toimittaa tarkastuksia erityisesti Puolustusvoimien eri yksiköissä seuratakseen varusmiesten ja muiden asepalvelusta suorittavien kohtelua. Oikeusasiamies suoritti Merisotakoulun tarkastuksen viimeksi 18.12.2018.

Tarkastus toimitettiin oikeusasiamies Petri Jääskeläisen määräyksestä ja etukäteen laaditun ohjelman mukaisesti. Tarkastajat tutustuivat etukäteen saamaansa aineistoon, joka sisälsi mm. kurinpito- ja pienvahinkopäätöksiä sekä selvityksiä varusmiesten palvelusjärjestelyistä.

Varusmiehille ja henkilökunnalle oli varattu tilaisuus luottamukselliseen keskusteluun tarkastajien kanssa.

Tähän muistioon on kirjattu vain sellaiset asiat, joihin on tarkastuksen yhteydessä kiinnitetty huomiota ja joilla saattaa olla merkitystä varusmiesten kohtelua ja palvelusolosuhteita edelleen kehitettäessä.

2 TARKASTUSHAVAINTOJA

Merisotakoulussa opetetaan merikadetteja, aliupseereita, reserviupseerioppilaita ja kantahenkilökuntaa. Merisotakoulu on kooltaan pienehkö joukko-osasto sekä palkatun henkilöstön että varusmiesten määrän osalta. Palkattua henkilöstöä olisi ”kirjavahvuudessa” 98 henkilöä, mutta henkilökunnan täyttöasteessa ei ole päästy tavoitevahvuuteen. Rekrytoinnit ovat pitkiä ja tehtäviin sopivalle henkilökoulolle on tarvetta ja tehtäviä myös muissa joukko-osastoissa.

Merisotakoulun varusmiesten määrä riippuu tarkasteluajankohdasta. Merisotakoulu järjestää kaksi kertaa vuodessa Merivoimien reserviupseerikurssin, jonka vahvuus on noin 44 upseerioppilasta. Esikunta- ja sotilaspoliisijoukkueen vahvuus on noin 27 henkilöä. Esikuntajoukkueessa palvelee erityisosajia, kuten tutkijoita, graafikoita ja laivakokkeja. Esikuntajoukkueen palveluspaikat ovat erityisen haluttuja.

Merisotakoululla ei ole omaa terveydenhuoltoa, sosiaalikuraattoria ja sotilaspastoria, vaan nämä toiminnot tulevat tukipalveluna Rannikkoprikaatista. Varusmiesten terveydenhoito järjestetään puhelinkonsultaatiolla ja tarvittaessa varusmiehet kuljetetaan yhteysveneellä Santahaminaan hoidettavaksi. Yhteysvene kulkee Santahaminaan aamulla klo 8.00 ja takaisin yhteysveneellä pääsee iltapäivällä noin klo 15.30 aikaan.

Terveydenhuollon saatavuutta ja järjestelyitä pidettiin toimivina, mutta varusmiehet pitivät Santahaminasta takaisin tullessa yhteysveneeseen odottamisaikaa iltapäivällä pitkänä. Tarkastajille kerrottiin, että monet käyttävät odottamisajan vuoksi julkisia liikennevälineitä takaisin tuloon, vaikka matka kestää niillä tunnin ja matka on sairaana ollessa melko raskas.

Papin ja sosiaalikuraattorin palveluita varusmiehet pitivät toimivina. Myös pappi ja sosiaalikuraattori totesivat, etteivät he ole kokeneet välimatkaa yhteydenottojen kannalta ongelmana, koska he ovat varusmiehille tuttuja jo peruskoulutuksesta ja oppitunneilta. Vastaanottoja on myös Merisotakoulun tiloissa.

Tarkastuksen yhteydessä tutustuttiin myös osaan Merisotakoulun tiloja. Majoitustilat ovat vanhoja ja Museovirasto valvoo niissä tehtäviä muutostöitä. Sisäilmaongelmista ei ole ollut viitteitä. Varusmiehille on pyritty saamaan lisää muun muassa pistorasioita ja tiloihin ollaan saamassa myös puhelinkoppeja.

Varusmiehet vaikuttivat yleisesti ottaen erittäin tyytyväisiltä palvelusolosuhteisiinsa. Kehittämiskohteena tuotiin esiin lähinnä sotilaspoliisijoukkueen päivystysvuorot. Kullakin ryhmällä, johon kuuluu viisi varusmiestä, on päivystysvuoro joka kolmas viikko. Tarkastajille kerrottiin varusmiesten kärsivän usein pahasta univajeesta päivystysviikoilla ja tarkastajille todettiin, että esimerkiksi suuremmat päivystysryhmät voisivat mahdollisesti auttaa asiassa, kun vuoroja olisi vähemmän henkilöä kohden.

Tarkastuksella keskusteltiin myös etukäteen toimitetusta materiaalista ilmenneestä varusmiesten keskuudessa havaitusta epäasiallista käyttäytymistä koskevasta ”perinteestä”, jota oli tutkittu sotilaskurinpitomenettelyssä. Koulun johtaja totesi, että kyseisiin ilmiöihin puututaan niiden ilmi tullessa tiukasti. Oikeista ja vaalittavista perinteistä poikkeavaa ”hölmöilyä” kitketään ohjauksella ja valvonnalla. Ennaltaehkäisevänä keinona johtaja aikoo muun muassa tulevassa puheessaan uusille RU-kurssilaisille tuoda esiin oikeiden perinteiden ja ”hölmöilyn” eroa.

Osasta etukäteen toimitetuista pienvahinkopäätöksistä puuttui merkinnät siitä, mikä Puolustusvoimien kanta vahinkoasian korvausvelvollisuudesta on ja millä perusteilla vahinko on katsottu varusmiehen maksettavaksi (vahinkopäätökset 69, 70 ja 72/RUOS/2024). Yleisesti voidaan todeta, että varusmiehen korvausvelvollisuuden perusteiden tulisi ilmetä päätöksistä.

Etukäteen hankituissa esitutkintapöytäkirjoissa kahdella eri esitutkintapöytäkirjalla oli, ilmeisesti inhimillisen virheen vuoksi, sama pöytäkirjan numero (8200-M-9-23, 28.8.2023 ja 21.2.2024). Toisessa näistä pöytäkirjoista (päiväys 21.2.2024) rikoksesta epäillyt varusmiehet olivat esittäneet kuulusteluissaan kahden nimeämänsä todistajan kuulemista esitutkinnassa muun ohella sen osoittamiseksi, että heidän saamansa käskyt ja tehtävänannot olivat olleet epäselviä. Esitutkintapöytäkirjasta ei kuitenkaan ilmene, että kyseisiä todistajia olisi asiassa kuultu. Muitakaan merkintöjä asiasta ei ole. Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (jäljempänä SKRTL) 2 §:n ja 27 §:n 1 momentin mukaan sotilaskurinpitomenettelyyn liittyvässä esitutkinnassa sovelletaan muun ohella esitutkintalain säännöksiä rikosten selvittämisestä, jollei ensin mainitussa laissa säädetyistä muuta johdu. Esitutkintalain 3 luvun 7 §:n mukaan asianosaisen pyytämät kuulustelut ja muut esitutkintatoimenpiteet on suoritettava, jos hän osoittaa, että ne saattavat vaikuttaa asiaan, ja jollei niistä aiheudu asian laatuun nähden kohtuuttomia kustannuksia. Asianosaisen pyytämistä esitutkintatoimenpiteistä päättää esitutkinnan aikana tutkinnanjohtaja tai 5 luvun 2 §:n 1 momentin nojalla syyttäjä. Kun asia on siirretty syyttäjälle, niistä päättää syyttäjä.

Epäillyn esittäessä pyynnön toimenpiteen suorittamisesta asiassa olisi huomioitava myös esitutkintalain 4 luvun 1 §:n tasapuolisuusperiaate ja saman luvun 2 §:n syyttömyysolettama, joiden merkitystä on korostettu myös SKRTL 26 §:ssä. Esitutkintalain 3 luvun 7 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, että ”kynnys asianosaisen pyytämään tutkintatoimenpiteeseen suostumiselle ei ole erityisen korkea” ja että ”jos asianosaisen toimenpidepyyntöön ei suostuta, esitutkintaviranomaisen olisi yleensä tehtävä kielteisestä ratkaisustaan 11 luvun 1 §:n mukainen perusteltu päätös” (HE 222/2010 vp, s. 183).

3 TOIMENPITEET

Tarkastushavainnot esiteltiin oikeusasiamies Petri Jääskeläiselle. Hän katsoi, ettei tarkastus anna aihetta enempiin toimenpiteisiin. Oikeusasiamies pitää riittävänä, että tähän pöytäkirjaan kirjatut asiat tulevat Merisotakoulun johtajan sekä Pääesikunnan tietoon tämän pöytäkirjan valmistumisen myötä.

Tämä pöytäkirja on ollut luonnosvaiheessa Merisotakoululla kommentteja ja mahdollisten salassa pidettävien tietojen arviointia varten.